

Bilingual Future Forum

Przedstawiciele nauki, edukacji, samorządu i świata najnowszych technologii jednym głosem za POWSZECHNĄ EDUKACJĄ DWUJĘZYCZNĄ

Bilingual Future Forum to przełomowe wydarzenie, które 18 października br. w Uniejowie zgromadziło wokół tematu powszechnej edukacji dwujęzycznej ponad 200 reprezentantów nauki, edukacji, wszystkich szczebli samorządowych i świata najnowszych technologii. Zasadniczym celem kongresu była szeroko zakrojona debata dotycząca powodów i zakresu, w jakim idea powszechnej dwujęzyczności, czyli rozwijanie języka angielskiego równoległe z językiem ojczystym, powinna zostać włączona w system powszechnej edukacji. Do tej pory wychowanie w tego typu dwujęzyczności zarezerwowane było dla wąskiego grona Polaków. Sytuacja wygląda nieco lepiej w kilku innych krajach, wciąż jednak nie jest to w stanie zaspokoić nieustannie rosnącej potrzeby społeczeństw – potrzeby posługiwania się językiem, który w naturalny sposób stał się współczesną odmianą *lingua franca*. To właśnie naprzeciw tej globalnej potrzebie może wyjść Polska, w której od ponad dekady rozwijane jest uniwersalne narzędzie umożliwiający wychowanie w dwu-

języczności. Bilingual Future Forum okazało się punktem zwrotnym w postrzeganiu i rozumieniu idei powszechnej dwujęzyczności. To moment, w którym idea dwujęzycznej przyszłości zaczęła mieć znaczący i nieodwracalny wpływ na tu i teraz.

Forum podzielone zostało na trzy części. W ramach inauguracji można było usłyszeć cztery kluczowe przemówienia adresowane do wszystkich uczestników forum. Mówcami byli kolejno Waldemar Miksa, koordynator krajowy Międzynarodowego Programu Powszechnej Dwujęzyczności *Bilingual Future*, dr hab. Magdalena Olpińska-Szkiełko, prof. UW, dziekan Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW, Claire Selby, brytyjska lingwistka, metodyczka, wiodąca autorka treści programu oraz dr hab. Marlena Plebańska, prof. UW, prekursorka polskiej e-edukacji i edukacji STEAM. W kolejnej części uczestnicy mogli wybierać pomiędzy trzema salami, w których symultanicznie odbywał się certyfikowany warsztat praktyczny, a także debaty i prelekcje obejmujące swoim zakresem naukę, edukację, samorząd oraz nowe technologie. W trakcie tego wyjątkowo intensywnego dnia wymiany poglądów, łamania utartych schematów myślowych i dochodzenia do wspólnych wniosków, uczestnicy mieli okazję wysłuchać działaczy samorządowych, takich jak Konrad Fijołek (prezydent Rzeszowa) czy Jerzy Bauer (burmistrz Ostrowi Mazowieckiej). Obaj z pasją opowiadali o swoim obowiązku wobec obywateli, który realizują, m.in. dając im szansę na lepszą przyszłość poprzez edukację dwujęzyczną. Oprócz samorządowców swoim doświadczeniem dzielili się również wybitni specjaliści ze środowiska naukowego reprezentujący Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu (dr hab. Małgorzata Bielicka, prof. UAM, dr hab. Jarema Drozdowicz, prof. UAM) oraz Uniwersytet Warszawski (dr hab. Svitlana Romaniuk, prof. UW). Nie sposób jest tu przywołać wszystkich gości i prelegentów, trzeba jednak wspomnieć również o inwestorach (m.in. dr Jacek Giedrojć, założyciel Warsaw Equity Group), a także reprezentantach firm technologicznych, takich jak Microsoft, Orange czy Samsung. Ostatnim elementem forum była uroczysta gala, w trakcie której wręczono statuetki i przyznano honorowy tytuł Ambasadora Dwujęzyczności osobom, instytucjom i jednostkom samorządowym, które w największym stopniu zaangażowały się w promowanie idei powszechnej dwuję-

zyczności. Całości dopełnił bankiet, w trakcie którego uczestnicy mogli kontynuować dyskusje i wytyczać nowe szlaki wiodące ku dwujęzycznej przyszłości.

Czy Bilingual Future Forum było spotkaniem oderwanym od rzeczywistości marzycieli? Czy może fachowców dobrze rozumiejących zachodzące w świecie edukacji zmiany, którzy potrafią się przewidzieć, ponieważ sami są ich współtwórcami? Odpowiedzi na to pytanie czytelnik może udzielić sobie sam, biorąc m.in. pod

uwagę jeden z zapisów umowy koalicyjnej nowego rządu. W pkt. 5 teże umowy czytamy, że dzieci po szkole podstawowej mają płynnie posługiwać się językiem angielskim. To jest oczywiście jak najbardziej możliwe w odniesieniu do wszystkich dzieci, ale tylko wtedy, kiedy język angielski nie będzie postrzegany w placówkach i domach jako „obcy”, lecz jako drugi, przyjazny i potrzebny. Co więcej: obecny w codziennym życiu i konsekwentnie rozwijany równoległe do języka ojczyste-

go. Docelowo już od momentu, kiedy dziecko zaczyna słyszeć, czyli od ok. trzeciego miesiąca przed urodzeniem. Są to właśnie postulaty Międzynarodowego Programu Powszechnej Dwujęzyczności *Bilingual Future*, który od ponad dekady rozwijany jest m.in. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i aktualnie obecny w setkach gmin, tysiącach placówek i setkach tysięcy polskich rodzin. Czas pokaże, czy ci, którzy przyjdzie wykonać zapisy umowy koalicyjnej, zechcą z tych osiągnięć skorzystać. ☺

Kres skostniałego paradygmatu edukacji językowej

„Nie można dłużej czekać na „naturalną ewolucję” systemu. Konieczna zmiana powinna dokonać się natychmiast.”

Nie ulega wątpliwości, że biegnąca znajomość uniwersalnego języka, jakim niewątpliwie jest angielski, stanowi obecnie warunek pełnego wykorzystania potencjału każdego człowieka.

Bilingual Future Forum rozpoczęło się od wystąpień czterech osób rozumiejących zarówno ogół tematu, jak i jego niuansy. Osób, które latami zgłębiając szerokie spektrum zagadnień związanych z dwujęzycznością, stały się liderami i ekspertami nie tylko propagującymi ideę, ale również pracującymi u podstaw dowodzącymi możliwości jej urzeczywistnienia.

„Dlaczego czekamy, aż język angielski stanie się obcy, a następnie uczymy go jako obcego po to, by przestał być obcym? Czy to jest racjonalne?” – pytał Waldemar Miksa, inicjator i główny koordynator programu *Bilingual Future*, który wystąpił jako pierwszy.

Udawadniał, że istnieje w tym obszarze autentyczna potrzeba społeczna. Zauważył też, że obecny system edukacji nie jest w stanie zaspokoić tej nieustannie narastającej potrzeby ze względu na paraliżujące go paradygmaty.

Po wystąpieniu pierwszego mówcy głos zabrała prof. dr hab. Magdalena Olpińska-Szkiełko – dziekan Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW, która mówiła o wypracowanych w ramach programu *Bilingual Future* narzędziach i procedurach tworzących coraz bardziej uniwersalne rozwiązania do implementacji idei w najszerzej skali społecznej.

Jako kolejna głos zabrała Claire Selby, brytyjska lingwistka i autorka. W trakcie wystąpienia odkryła ona tajniki autorskiej metody immersji – *Spiral Language System*, której zastosowanie umożliwia kontekstowe zanurzenie dzieci w języku. Dzięki czemu nabywają one w sposób naturalny całe struktury językowe,

które na bieżąco dostosowują do sytuacji, podobnie jak to się dzieje w ich pierwszym języku.

Swoistą kropkę nad i postawiła prof. dr hab. Marlena Plebańska, przekonując w trakcie swojej prelekcji, że powszechna edukacja dwujęzyczna może być realizowana zarówno w obszarze uniwersalnego języka, jak i w obszarze uniwersalnych wartości i treści. Przybliżając słuchaczom kwestie związane z edukacją STEAM* -ową, uzasadniła, że oczywiste jest re-alizowanie tego typu edukacji poprzez język angielski.

Bierne oczekiwanie na samoistną ewolucję to regres. Inicjatywę muszą przejąć jednostki, które następnie poprowadzą resztę społeczeństwa. Czy symboliczny kres skostniałego paradygmatu myślenia o edukacji językowej nastąpił 18 października 2023 roku? Przekonamy się o tym już niebawem. ☺

* STEAM = Science, Technology, Engineering, Art, Math.

Udowodnij mi, że powszechna dwujęzyczność jest możliwa

Wszyscy wiedzą, po co. Nieliczni wiedzą, jak.

Niepewność, dystans i wątpliwości to naturalne reakcje ludzkiego umysłu na nowe warunki, do których musi się zaadaptować. Im większa zmiana, tym silniejszy mechanizm obronny. Ważne jest, żeby nie ulegać każdej napotkanej sugestii, jednak ważniejsze, by pozostać otwartym, bo tylko dzięki temu umożliwimy sobie rozwój – tak indywidualny, jak i społeczny. Nie jest on wszak niczym innym jak permanentną zmianą – usprawnieniem, wzbogaceniem, a czasem zburzeniem i zbudowaniem od nowa. Skąd wiemy, że podążamy w dobrą stronę? Gdzie szukać drogowskazu? Na te pytania odpowiadali edukatorzy, naukowcy i innowatorzy wprowadzający nowe technologie, którzy w trakcie siedmiu debat i prelekcji udowodniali słusność idei powszechnej dwujęzyczności oraz wskazywali badania naukowe będące podstawą obecnych rozległych działań.

Analizując dwu- i wielojęzyczność w różnych kontekstach społecznych, od Indii

posługujących się setkami dialektów, przez USA, gdzie w wielu regionach to język ludności napływowej (hiszpański) jest dominujący, aż po pilnie starającą się nadrobić zaległości w dziedzinie języków obcych Japonię, naukowcy z UW i UAM uzmysłowili uczestnikom, że kraje jednojęzyczne, takie jak Polska, to zdecydowana mniejszość i że z wielojęzycznością nie wiąże się brak przynależności narodowej, czy kulturowej, tylko uwolnienie ogromnego potencjału całego społeczeństwa.

Przy naukowym podejściu do dwujęzyczności nie można zapomnieć o roli projektów badawczo-rozwojowych, które stanowią potężny katalizator postępu związanego z narzędziami wspierającymi ideę powszechnej dwujęzyczności. Na temat stymulowania rozwoju językowego dzieci jeszcze przed ich narodzinami, rzetelnego dbania o wzrost ich kompetencji językowych na przestrzeni kolejnych lat rozmawiali specjaliści z dziedziny lingwistyki, informatyki i edukacji w debacie dotyczącej innowacyjnych rozwiązań edukacyjnych.

Wiele uwagi poświęcono również samej technologii i jej wpływowi na edukację. W czterech panelach technologicznych wypowiedzieli się przedstawiciele wiodących marek, takich jak Microsoft, Orange i Samsung. Uczestnicy Bilingual Future Forum mogli usłyszeć o konieczności wypracowania symbiozy pomiędzy nauką w świecie rzeczywistym a stymulacją narzędziami cyfrowymi i sztuczną inteligencją. Bardzo ważnym aspektem, na który zwrócono uwagę, było zachowanie odpowiedniego balansu i zapewnienie bezpieczeństwa każdemu, pośredniemu i bezpośredniemu użytkownikowi tych narzędzi.

Naukowo-edukacyjny ciąg paneli BFF podkreślił bardzo istotną kwestię – nie wszyscy muszą wiedzieć, jak wdrożyć powszechną dwujęzyczność. Ważne jest jednak, aby wszyscy zrozumieli, że jest to bezwzględnie konieczne oraz że jest w naszym zasięgu nieustannie rozwijany system, pozwalający efektywnie realizować wszystkie założenia i cele powszechnego wychowania w dwujęzyczności. ☺

Czym jest prawdziwa powszechność dwujęzyczności

Wieś, miasto, województwo, czy kraj – skala nie ma znaczenia, jeśli narzędzie jest odpowiednie

Niezależnie od profesji, dobre narzędzie umożliwia efektywną pracę, jednak w rękach laika może okazać się całkowicie nieprzydatne. „Powszechność” z definicji zakłada dotarcie do każdego, dlatego wyzwaniem było stworzenie narzędzia, które nawet w rękach nowicjusza będzie przynosić pożądane efekty. Aby zapewnić powszechność wychowania w dwujęzyczności, należy zaangażować całe środowisko dziecka – kadre placówek żłobkowych, przedszkolnych i szkolnych, a także jego rodziców i opiekunów. Nie można jednak pozostawić ich bez wsparcia. Należy zmotywować, wskazać kierunki i w końcu przeprowadzić krok po kroku przez cały proces. Wbrew pozorom, kontekstowe osłuchiwanie dziecka z językiem wymaga odpowiednich kwalifikacji i codziennej mobilizacji oraz konsekwencji. Wychodzenie naprzeciw potrzebom społeczności to jedno z najważniejszych zadań sa-

morządów i samorządowców. Nie inaczej ma się sprawa w związku z nieustannie narastającą społeczną potrzebą znajomości języka angielskiego. Specjalny cykl paneli Bilingual Future Forum, przeznaczonych dla samorządu, pozwolił na wymianę doświadczeń i wniosków płynących z realizacji Międzynarodowego Programu Powszechnej Dwujęzyczności *Bilingual Future*.

W trakcie trzech debat udało się zaprezentować pełną skalowalność odpowiednio wdrażanej idei powszechnej dwujęzyczności. Prezydent Miasta Rzeszowa Konrad Fijołek, burmistrz Miasta Ostrowi Ma-

zowiekiej Jerzy Bauer i wójt Gminy Celestynów Witold Kwiatkowski opowiadali o własnych ścieżkach, którymi dotarli do dwujęzyczności w swoich jednostkach samorządowych. W trakcie debaty dzielili się zaobserwowanymi efektami, również pozajęzykowymi, takimi jak wzrost zaangażowania dzieci wychowywanych w dwujęzyczności w projekty edukacyjne, czy ich łatwość w pokonywaniu ogólnych barier życiowych. O przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, a w szczególności tych jego efektach, które motywują do dalszych działań na rzecz powszechnej dwujęzyczności, mówiła też w innej debacie pani Agnieszka Maj-Kowalska reprezentująca Gminę Wieniawa. Włodarze dzielili się również osobistymi refleksjami: „Skoro wiem, że to działa, jestem ojcem 40 000 dzieci i odnalazłem narzędzie umocnione systemem AI, to nie mogę im tego nie dać. Wiem też, że póki co brakuje nam rozwiązań systemowych i pieniędzy, więc to o to powinni-

śmy zadbać w pierwszej kolejności – przekierować pieniądze w kierunku dzieci”, K. Fijołek. W kolejnych debatach usłyszeć można było Lesława Tomczaka, eksperta ds. edukacji, oraz Jacka Giedrojcia, jednego z największych polskich inwestorów, który w panelu poświęconym inwestycji w kapitał ludzki podkreślił, że Polska ma szansę pozyskać coś, z czego za kilka lat będzie dumna. Może wstrząsnąć światem, dokonując przewrotu w edukacji za sprawą powszechnej dwujęzyczności, ponieważ ma przewagę czasową – to już się u nas dzieje. Całości dopełnił wójt Gminy Nowa Sucha Maciej Mońka, który wykazując ogromne zrozumienie swojego środowiska i doceniając zachodzące w nim zmiany, precyzyjnie wypunktował walory płynące z dwujęzyczności dla wiejskiej społeczności.

Wniosek płynący z tego cyklu debat jest klarowny: Polska jest w posiadaniu innowacyjnego na skalę światową i przetestowanego systemu, jednak nie wszyscy władarze mieli możliwość podjęcia kluczowej dla ich mieszkańców decyzji o jego wdrożeniu. Nie ma w tym nic złego, wszak za każdą powszechną zmianą kryje się niewielka grupa wizjonerów, którzy jako pierwsi podejmują wyzwanie. Bilingual Future Forum to wydarzenie stworzone również po to, by ich postępowanie mogło stać się przykładem do naśladowania. ☺

” Dwujęzyczność może być trampoliną rozwoju zarówno indywidualnej jednostki, jak i całego społeczeństwa

Witold Kwiatkowski, wójt Gminy Celestynów

Przykład nie zawsze idzie z góry

Kto tak naprawdę zamienia teorię w praktykę

Teoria jest prosta – mamy zdiagnozowaną potrzebę społeczną i mamy system, który jest odpowiednią na związane z nią oczekiwania, wystarczy więc zacząć działać. Praktyka przynosi jednak szereg przeciwności, a największą z nich jest strach przed zmianą. Mimo to innowatorzy podejmują wyzwanie i *de facto* współtworzą standardy przyszłości. To dzięki ich zaangażowaniu, pasji i wysiłkowi kolejne grupy mogą podchodzić do tego rozwiązania bez większych obaw, ponieważ to oni wzięli na siebie trud postawienia pierwszych kroków lub wprowadzenia działań na kolejny, niespotykany dotąd poziom. To właśnie tym osobom poświęcona została ostatnia część agendy Bilingual Future Forum.

Uroczysta gala, przyznanie tytułów Ambasadora Dwujęzyczności oraz wyróżnień specjalnych to moment, w którym można było uhonorować wizjonerów dostrzegających potencjał powszechnej dwujęzyczności i walczących o to, by idea nie była jedynie dobrze brzmiącym sloganem, a realnym działaniem przynoszącym wy-

mierne efekty. To właśnie te osoby, instytucje i samorządy najdzielniej przeciwstawiają się przeciwnościom i najefektywniej przebijają mur skostniałego paradygmatu edukacji językowej, udowadniając pozostałym, że wypełnienie tej misji jest możliwe i warte wysiłku. Przecieranie nowych ścieżek nigdy nie jest proste – oprócz pokonywania barier związanych z mentalnością poradzić sobie trzeba również z kwestiami dużo bardziej prozaicznymi, takimi jak wyposażenie placówek w sprzęt multimedialny, planowanie budżetów czy braki kadrowe. Osoby wymienione poniżej dają jednak niepodważalne świadectwo, że te wszystkie przeszkody da się pokonać oraz że poczucie misji można rozbudzić na ogromną skalę. To oni stanowią fundament dwujęzycznej przyszłości i to im należą się największe podziękowania:

AMBASADORZY DWUJĘZYCZNOŚCI

- Gmina Łomianki – burmistrz Małgorzata Żebrowska-Piotrak
- Dzielnica Targówek m.st. Warszawy – burmistrz Małgorzata Kwiatkowska
- Barbara Mierzejewska – wieloletnia dyrektor największe-

- go żłobka publicznego w Polsce, Legionowo
- Firma Moje Bambino – prezes zarządu Maciej Kapica
- Anna Maciejewska oraz Mirosława Matczak – autorki programu „Uczysz się Ty, ucze się ja”
- Gmina Celestynów – wójt Witold Kwiatkowski
- Dzielnica Bielany m.st. Warszawy – burmistrz Grzegorz Pietruczuk
- Województwo Opolskie – marszałek Andrzej Buła
- Województwo Małopolskie – marszałek Witold Kozłowski
- Województwo Świętokrzyskie – marszałek Andrzej Bętkowski
- Województwo Podkarpackie – marszałek Władysław Ortyl
- Województwo Wielkopolskie – marszałek Marek Woźniak
- Miasto Rzeszów – prezydent Konrad Fijołek
- Miasto Sanok – burmistrz Tomasz Matuszewski
- Miasto Tychy – dyrektor Miejskiego Centrum Oświaty Dorota Gnacik
- Miasto Racibórz – naczelnik Wydziału Edukacji Krzysztof Zychski
- Miasto Wodzisław Śląski – zastępca prezydenta ds. edukacji Izabela Kalinowska
- Gmina Wieniawa – wójt Krzysztof Sobczak

- Gmina Nowa Sucha – wójt Maciej Mońka
- Gmina Łuków – wójt Mariusz Osiak
- Miasto Ostrow Mazowiecka – burmistrz Jerzy Bauer
- Placówka Kraina Marzeń, Opole – dyrektor Grzegorz Tarka
- Placówka Smyk, Ostrowiec Świętokrzyski – dyrektor Kinga Wnuk

WYRÓŻNIENIA SPECJALNE

- Katarzyna Majdura – naczelnik Wydziału Edukacji i Wychowania, dzielnica Targówek m.st. Warszawy
- Izabela Krzak-Borkowska – główna koordynatorka projektu „Świętokrzyskie dwujęzyczne przedszkolaki”
- Iwona Olszówka – główna koordynatorka podkarpackiego programu „Dwujęzyczni od przedszkola”
- Krystyna Dąbek – wiodąca współautorka programu nauczania „Skok do przyszłości”
- Edyta Wrzosek – kierownik Zakładu Obsługi Szkół, gmina Celestynów
- Małgorzata Stachowiak – dyrektor Departamentu Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego

Dwujęzyczność dzieci to zadanie dla nas wszystkich

Świadomość potrzeb lokalnej społeczności to kwestia kluczowa dla każdego dobrego władarza. Jednak sama świadomość nie wystarczy. By skutecznie odpowiedzieć na potrzebę powszechnej znajomości języka angielskiego poprzez wdrożenie programu Bilingual Future wymagane jest zaangażowanie całego sztabu pracowników – od wydziału edukacji, przez dyrektorów placówek, na nauczycielach i rodzicach skończywszy.

Wprowadzenie dwujęzyczności we wszystkich przedszkolach w Ostrowi Mazowieckiej opierało się na trzyletnim pilotażu. Jednak już po roku burmistrz Jerzy Bauer, obserwując efekty i badając opinie kadry oraz rodziców, podjął decyzję o

wprowadzeniu dwujęzyczności do klas pierwszych we wszystkich szkołach podstawowych w mieście.

„Widząc, że pilotaż przynosi wyniki już w pierwszym roku, nie mogłem poprzestać na samych przedszkolach. To działanie musiało być kontynuowane w szkołach” – mówi burmistrz. „Przy całym zaangażowaniu urzędników i dyrektorów, nie można zapomnieć o nauczycielach, którzy biorą na swoje barki największy ciężar – ciężar codziennej, wytrwałej pracy z dziećmi, bez której nie moglibyśmy osiągnąć tak pozytywnych wyników i reakcji mieszkańców naszego miasta. W tym miejscu serdecznie im dziękuję za wkład w lepszą przyszłość naszych dzieci. Głęboko wierzę, że kolejne lata realizacji Programu Powszechnej Dwujęzyczności ugruntują nas w przekonaniu, że podjęliśmy właściwą decyzję”. ☺

Pierwsza stolica dwujęzyczności

Innowacja zawsze wiąże się z ryzykiem, a im większa jest jej skala, tym większa staje się odpowiedzialność. Skala, z jaką miasto Rzeszów realizuje wychowanie w dwujęzyczności, jest ogromna.

Dziesiątki nauczycieli codziennie zanurzających kontekstowo dzieci w języku angielskim to poważne przedsięwzięcie, które Prezydent Konrad Fijołek rozpoczął jako jedno z pierwszych po objęciu swojego stanowiska. Zrobił to wiedząc, że czas ma w tym wypadku kluczowe znaczenie:

„Musimy inwestować w język dzieci tu i teraz, wykorzystując ich naturalny potencjał i możliwości, które mają. Rynek potrzebuje młodych absolwentów oraz inżynierów wykształconych językowo i technicznie, otwiera swoje drzwi do wielkich inwestycji tym, którzy są na to gotowi” – mówi prezydent.

Rzeszów, którego znaczenie gospodarcze i strategiczne

znaczaco wzrosło w wyniku konfliktu w Ukrainie, jest pierwszą stolicą wojewódzką, która w najszerszym możliwym wymiarze inwestuje w edukację dwujęzyczną swoich młodych mieszkańców. „Do tej pory wychowanie dziecka dwujęzyczne to był ogromny wysiłek rodzica i działanie w poprzek systemu edukacji, teraz możemy działać wspólnie. Języka nie da się zorganizować w tydzień, tak jak wsparcia logistycznego dla naszych sąsiadów zza wschodniej granicy. To jest długotrwały proces, którego największe efekty obserwować będziemy dopiero za kilka lat, dlatego należy działać natychmiast” – podkreśla Konrad Fijołek.

Dwujęzyczność wdrażana przez Rzeszów z pewnością przeciera szlak pozostałym stolicom regionów. Jasno pokazuje, że działania edukacyjne na dużą skalę są możliwe, a jeżeli komukolwiek brakuje pewności co do kierunku – wystarczy podążać śladem pierwszej stolicy dwujęzyczności. ☺